

УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

А.Ю.Долгоаршинова, асистент

Миколаївський державний аграрний університет

Проаналізовано склад та структуру дебіторської заборгованості передових сільськогосподарських підприємств Жовтневого району Миколаївської області. Обґрунтовано конкретні пропозиції щодо подолання фінансової кризи неплатежів через управління дебіторською заборгованістю.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, дебітори, фінансова платоспроможність.

На сьогодні більшість вітчизняних сільськогосподарських підприємств перебувають на межі фінансової кризи, причини якої різноманітні: покупці, укладаючи угоди закупівлі, не прогнозують свої фінансові можливості; постачальники, попередньо отримавши оплату за продукцію і надання послуг, не виконують своїх зобов'язань; банки затримують розрахунки за наявних коштів клієнтів, зтягають строки здійснення платіжних операцій, не забезпечують дисципліни розрахунків. Українські підприємства практично не мають можливості нормально функціонувати у зв'язку з наявністю значних розмірів дебіторської заборгованості, адже це негативно впливає на фінансову платоспроможність та відтягує кошти з обороту. У таких умовах дедалі більше зростає необхідність управління дебіторською заборгованістю.

Про актуальність дослідження дебіторської заборгованості свідчить велика кількість наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених, серед них Л.Є.Алексеева, О.Акіншина, М.Білик, Ф.Ф.Бутинець, О.Бондаренко, О.Олійник, Е.М.Причепій, В.Сопко, А.М.Черній, С.Шулєпова та інші.

Мета статті – обґрунтувати конкретні пропозиції щодо створення економічних умов для стабілізації та подолання

кризи неплатежів через управління дебіторською заборгованістю.

Реалізація управлінських функцій підприємством щодо дебіторської заборгованості зумовлює необхідність вирішення таких завдань, як дослідження економічної сутності дебіторської заборгованості та її виникнення у сучасних умовах господарювання, доповнення її класифікації й обґрунтування критеріїв визначення, удосконалення нинішньої методики обліку заборгованості та її рефінансування, удосконалення обліку простроченої й безнадійної заборгованості, здійснення аналізу і внутрішнього контролю структурним підрозділом підприємства із проблемної дебіторської заборгованості.

Дебіторська заборгованість виникає як потенційний дохід у вигляді ліквідного активу, що потребує індивідуальної методики управління і полягає в оптимізації загального середнього поточного залишку з позиції забезпечення постійної платоспроможності підприємства.

Виникнення на сільськогосподарських підприємствах дебіторської заборгованості здійснюється відповідно до принципу нарахування. Це означає, що відвантаження товарів (виконання робіт, надання послуг) покупцю за умовами договору купівлі-продажу вважається подією, згідно з якою у підприємства виникають валовий дохід (за податковим законодавством) та поточна дебіторська заборгованість у разі відсутності негайної оплати [1].

Попередній аналіз даних показав, що за період 2005-2007 рр. значну частку у структурі оборотних коштів сільськогосподарських підприємств Жовтневого району займає дебіторська заборгованість (понад 50%, а разом з товарно-матеріальними цінностями – понад 70%), і навпаки, незначну – грошові кошти підприємств (менш ніж 8%). Це є негативною тенденцією, що свідчить про обмеженість грошових коштів на досліджуваних сільськогосподарських підприємствах.

Управління дебіторською заборгованістю на сучасному етапі є актуальною проблемою для багатьох сільськогосподар-

ських підприємств Жовтневого району. Про це свідчать наведені в табл. 1 статистичні дані. З огляду на них можна дійти висновку, що стан розрахунків з дебіторами на сільськогосподарських підприємствах, зокрема за товарну заборгованість, є дуже напруженим, а тому потребує створення дієвого механізму контролю та управління дебіторською заборгованістю. Очевидно, що поточна дебіторська заборгованість в аналізованих підприємствах Жовтневого району за товари (роботи, послуги) відображується без створення резерву сумнівних боргів. У зв'язку з цим ми рекомендуємо створювати резерв сумнівних і безнадійних боргів з урахуванням таких зауважень: чи враховується платоспроможність дебітора під час підписання угоди та чи існує можливість проаналізувати стан розрахунків з конкретним боржником упродовж 3–5 років, як це передбачено П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [2].

Таблиця 1

Склад та структура дебіторської заборгованості за видами в сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району

Вид дебіторської заборгованості	На початок 2007 року		На кінець 2007 року		Відхилення (+,-)	
	сума, тис грн	структура, %	сума, тис грн	структура, %	сума, тис грн	в.п.
За товари, роботи, послуги	1901,6	69,0	3181,0	83,4	+1279,4	+14,4
З бюджетом	450,3	16,4	135,9	3,6	-314,4	-12,8
Із внутрішніх розрахунків	49,3	1,8	420,6	11,0	+371,3	+9,2
Інша поточна заборгованість	351,1	12,8	77,6	2,0	-273,5	-10,8
Всього заборгованості	2752,3	100,0	3815,1	100,0	+1062,8	-

Така зміна дебіторської заборгованості зумовлює необхідність поглибленого аналізу стану платіжно-розрахункової дисципліни на підприємствах.

Зростання дебіторської заборгованості може бути внаслідок нерациональної кредитної політики, збільшення обсягу продажу, неплатоспроможності покупців тощо. Уникнути по-

дібного стану допомагає ефективне управління заборгованістю та належним чином організований облік.

На основі проведеного аналізу спеціальної економічної літератури можна запропонувати п'ять основних кроків в управлінні дебіторською заборгованістю сільськогосподарських підприємств:

1. Визначення умов надання кредиту під час продажу товарів: його строку і системи знижок.

2. Визначення гарантій, під які надається кредит. Найпростіший спосіб продажу товарів – це так званий відкритий рахунок, коли відповідно до укладеного контракту покупцю виставляють рахунок, який ним визнається.

3. Визначення надійності покупця або ймовірності оплати отриманих ним від фірми товарів. Виконанню цього завдання можуть допомогти значно поширені рейтинги, аналіз оприлюдненої фінансової звітності потенційного покупця.

4. Визначення суми кредиту, що надається кожному конкретному покупцю. У цьому разі, зазвичай, роблять розрахунки, засновані на ймовірності оплати покупцем товару і ймовірності повторення замовлень, чистої приведені вартості вигод і збитків, отриманих від оплати товару.

5. Рефінансування дебіторської заборгованості, що являє собою систему фінансових операцій, які забезпечують прискорену трансформацію дебіторської заборгованості у грошові активи. Основними формами рефінансування дебіторської заборгованості, що застосовуються нині, є факторинг, форфейтинг, облік векселів [3].

Крім цього, одним із напрямів управління дебіторською заборгованістю, що сприятиме її зменшенню, має стати посилення контролю за нею через створення на кожному сільськогосподарському підприємстві спеціальних підрозділів. На великих підприємствах це можуть бути управління з проблемної дебіторської заборгованості, а на середніх і малих - спеціальний відділ.

Структуру, завдання та функції відділу визначає кожне підприємство, виходячи з особливостей своєї діяльності. Ефективність діяльності відділу може бути забезпечена лише за суворої відповідальності працівників за виконання своїх функцій при диференціації її на персональну і загальну, що має бути чітко визначено Положенням про структурний підрозділ підприємства з дебіторської заборгованості.

Таким чином, запропонована методика управління дебіторською заборгованістю може бути використана на підприємствах різних форм власності та спроможна заздалегідь сигналізувати про напрям змін у фінансовому стані підприємства, а також застерегти будь-який розмір дебіторської заборгованості від інфляції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Городянська Л. Особливості організації обліку дебіторської заборгованості на підприємств / Л. Городянська // Бухгалтерський облік і аудит. — 2007. — №6. — С.9 – 16.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 „Дебіторська заборгованість”, затв. Міністерством фінансів України від 08.10.99. № 237.
3. Матицина Н. Основні засади регулювання розрахункових відносин/ Н. Матицино // Бухгалтерський облік і аудит. — 2006. — №12. — С. 39—42.